

Świątek, Szczepan

Dziedzictwo kulturowe Nowej Huty w rozwoju obszaru strategicznego Kraków-Wschód : materiały konferencyjne 13-15 marca 1997 r., Krakowskie Forum Rozwoju 1997

Dzieje Najnowsze 29/4, 213-215

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dziedzictwo kulturowe Nowej Huty w rozwoju obszaru strategicznego Kraków-Wschód

**Materiały konferencyjne 13-15 marca 1997 r.,
Krakowskie Forum Rozwoju 1997**

Historia budowy i rozbudowy Nowej Huty interesuje nie tylko badaczy różnych specjalności, ale także społeczeństwo polskie, jest bowiem powiązana z życiorysami pokoleniowymi Polaków. Większość dotychczasowych badań i opracowań nad Nową Hutą była podporządkowana założeniom ideologicznym. Problemy zachodzące m.in. w Nowej Hucie, w ramach historii PRL, a dotyczące tożsamości klasy robotniczej, narodu i płci oraz kształtowania „nowego człowieka” interesują coraz bardziej badaczy Zachodu¹.

Wydane *Materiały konferencyjne* zawierają teksty referatów wygłoszonych podczas konferencji *Dziedzictwo kulturowe Nowej Huty w rozwoju obszaru strategicznego Kraków-Wschód*, która odbyła się w dniach 13-15 marca 1997 r. Organizatorem konferencji było Krakowskie Forum Rozwoju. Zamieszczone referaty odzwierciedlają indywidualne poglądy Autorów, które w opinii Forum mogą uaktywnić badania nad Nową Hutą. Przewodnym celem konferencji było opisanie wartości kulturowych, historycznych i przyrodniczych oraz ich wykorzystanie w rozwoju tego regionu Krakowa oraz w ukazaniu Krakowa jako miasta kultury i nauki — Europejskiej Stolicy Kultury 2000. Konferencja naukowa odbywała się w następujących sesjach: zabytki historii, architektura i urbanistyka, wartości krajobrazowe i przyrodnicze, historia i polityka, kultura i sztuka, spojrzenie w przyszłość.

W opublikowanych materiałach na podkreślenie zasługują referaty świadków historii Nowej Huty (kadry kierowniczej i politycznej) o wartościach źródłozawczych. Pierwsze lata budowy huty omówił jej budowniczy Zbigniew Loreth (dyrektor ds. inwestycji Huty). Podał mało znane fakty dotyczące lokalizacji oraz jakości budynków Huty, docenionej przez delegację amerykańską w 1957 r. Ówczesne służby bezpieczeństwa nie ingerowały w prace kwalifikowanej kadry technicznej. Obraz Huty jest zniekształcony i zakłamany. Bogumił Korombel omówił *Problemy programowania i realizacji Nowej Huty*. Nowa Huta programowana była jako samodzielny organizm miejski i budowana w terenie rolniczym, w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa. Proces jej powstawania zawiera bogatą problematykę tworzenia nowego organizmu miejskiego, opartego na wielkim zakładzie przemysłowym. Może być badana w wielu płaszczy-

¹ B. Kenney, *Po co Zachodowi „Historia PRL-u”*, „Odra” 1997, nr 7-8, s. 28-34. Do pilnych problemów badawczych autor zalicza studia nad postawami kobiet w PRL.

znach: urbanistyki, techniki wykonawstwa, złożonych procesów społecznych. W ramach rozbudowy kombinatu ujawniły się inne, pierwotnie nie zauważone czynniki miastotwórcze: rozwój budownictwa jako przemysłu, rozwój przemysłów pochodnych i towarzyszących hucie, baz komunalnych, przemysłu spożywczego, ogólne uprzemysłowienie regionu (rozwój innych gałęzi przemysłu na styku Huty i Krakowa), rozwój programu mieszkaniowego dyktowany przez program socjalny.

Cechą charakterystyczną pierwszego dwudziestolecia budowy kombinatu i miasta była nagłość decyzji i ząęszczenie realizacji w czasie. Oznaczało to jednoczesność projektowania i budowy. Spiętrzenie problematyki technicznej i społecznej w Nowej Hucie było najostrej-sze. Zdaniem autora, w Nowej Hucie skupiło się szereg paradoksów: dobra prasa i zła opinia, zalew informacji i brak pogłębionej wiedzy o całej złożoności nie tylko budowy Nowej Huty, ale rozbudowy całego Krakowa i przekształceń regionu, nadmiar nadziei i twarda rzeczywistość w ograniczeniach materiałowych i technologicznych, niecierpliwe dążenie do „miasta socjalistycznego” i surowa rzeczywistość nowo tworzącej się społeczności, piękne perspektywistyczne plansze i błoto stworzone przez inwestycje realizowane z pogwałceniem praw technologii prowadzenia wielkich budów. W 1950 r. ówczesne władze bezpieczeństwa zarekwirowały w Dyrekcji Budowy Miasta zaczątki archiwum, a w 1970 r. w Miastoprojekcie Kraków spalono całe archiwum urbanistyczno-architektoniczne z powodu braku miejsca w magazynach.

Julian Olszewski w referacie *Działalność organizacji społeczno-politycznych* przedstawił własną ocenę działalności i funkcjonowania osób z kadry kierowniczej i politycznej, przydatną w przyszłych studiach nad elitą władzy w Nowej Hucie i huty.

Mieczysław Gil w referacie *Paradoks historii — rola Nowej Huty w walce o system demokratyczny w Polsce* wskazał na elementy oporu społecznego (stosunek do wywłaszczeń, budowy kościołów) oraz udział w wydarzeniach w 1956, 1968, 1970, 1976, 1980, 1988. Walkę o krzyż jako historię konfliktu społeczno-politycznego związanego z budową kościoła w Nowej Hucie przedstawiała Anna Kozłowska.

W dołączonym głosie w dyskusji Stanisław Załubski, uczestnik prac prowadzonych nad dawnymi planami zagospodarowania przestrzennego Krakowa, podkreślił wkład architektów i budowniczych oraz urbanistów w budowę miasta. Jednym z osiągnięć w procesie budowy Nowej Huty było unikanie prowizorycznej zabudowy mieszkaniowej (za wyjątkiem osiedla w Pleszowie). Załubski zwrócił też uwagę na konieczność opracowania monografii Nowej Huty.

Pozostałe referaty w *Materiach konferencyjnych* to opracowania studialne nad pierwszym okresem budowy, walorami kulturowymi, krajobrazowymi, nad architekturą i urbanizacją.

Kazimierz Z. Sowa w referacie *Nowa Huta jako społeczne i gospodarcze uprzedmiotowienie nowego ustroju* podkreślił złożone problemy formowania się społeczności miejskiej oraz nie zakończone procesy przystosowawcze Nowej Huty i Krakowa, przyspieszone wydarzeniami z ostatnich lat. Dariusz Jarosz omówił *Główne problemy społeczne Nowej Huty w Ipołowie lat pięćdziesiątych z perspektywy warszawskiego centrum władzy*, związane z warunkami mieszkaniowymi i socjalnymi. Dopiero reperkusje polityczne wywołane *Poematem dla dorosłych* Ważyka poprawiły sytuację bytową i kulturową mieszkańców Nowej Huty. Andrzej Lorek wygłosił referat: *Nowa Huta — miasto epoki socrealizmu na tle teorii i praktyki urbanistycznej w Europie Środkowowschodniej w latach 1946-1956*. Waldemar Komorowski w referacie: *Urbanistyka i architektura Nowej Huty lat pięćdziesiątych. Historia i współczesność* skrytykował nowe obiekty architektoniczne Nowej Huty. Koncepcje urbanistyczno-architektoniczne No-

ŻYCIE NAUKOWE

wej Huty w planach zagospodarowania przestrzennego, z zachowaniem dotychczasowego dziedzictwa kulturowego, przedstawił Stanisław Juchnowicz. Wartości kulturowe Nowej Huty omówił Zbigniew Beiersdorf, krajobraz — Aleksander Bohm, obszar historyczny — Jacek Salwiński. Maciej Mieziański wskazał na malarstwo z terenu Nowej Huty (XIV-XX) i jej znaczenie dla promocji regionu. Rolę kulturową Teatru Ludowego omówił Jerzy Fedorowicz, muzyki — Witold Malinowski, dzieje życia kulturowego — Anna Siatkowska. Badania archeologiczne nad procesami osadniczymi omówiła Małgorzata Kaczanowska.

Koncepcję tworzonego Muzeum Nowej Huty i Huty im. T. Sendzimira przedstawił Stanisław Piwowarski. Celem tego muzeum będzie programowanie i koordynowanie studiów i badań nad dziejami Nowej Huty. W ramach obchodów 50-lecia Nowej Huty (1999 r.) przewiduje się liczne publikacje oraz ogólnopolskie i międzynarodowe konferencje naukowe, z wykorzystaniem także omówionych w referacie Szczepana Świątka i Zbigniewa Dyrdonia materiałów archiwalnych z zasobu Archiwum Państwowego w Krakowie.

Wydane *Materiały konferencyjne* zapoczątkują pogłębione studia nad historią społeczną Nowej Huty.

Szczepan Świątek